

Saksbehandler: Sissel Skillinghaug

Vår dato: 19.12.2011
Deres dato: 2011/5855
Vår referanse: 2011/5855
Deres referanse:

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep

0032 Oslo

Erfaringer og vurdering av eksamen 2011 og 2012

Utdanningsdirektoratet har våren 2011 gjennomført sentralt gitt skriftlig eksamen for ca. 60 000 elever i grunnskolen, 1300 kandidater i grunnskoleopplæring for voksne og 160 000 elever og privatister i videregående opplæring

Trykking, pakking og forsendelse av eksamensoppgaver og besvarelser forløp som normalt. Det var påmeldte kandidater i ca. 300 ulike eksamenskoder av totalt ca. 450 mulige. Det var laget eksamensoppgaver til alle koder.

Våren 2011 ble ca. 60 % av eksamensbesvarelsene levert IKT-basert. IKT-basert eksamen innebærer at elevene laster ned eksamensoppgaven fra vårt prøvegjennomføringssystem (PGS), og leverer eksamensbesvarelsene i det samme systemet. I mange fag er andelen som gjennomfører IKT-basert nå mellom 75 % og 90 %. Denne måten å gjennomføre eksamen på har bidratt til en vesentlig sikkerhetsforbedring og effektivisering i gjennomføringen av eksamen, ikke minst når det gjelder sensuren. Der vi tidligere måtte sende alle eksamensbesvarelser pr. post, er nå eksamensbesvarelsene som er levert i PGS tilgjengelig for sensorene dagen etter at eksamen er gjennomført.

Dette brevet oppsummerer eksamensgjennomføringen våren 2011 og angir noen prioriterte oppgaver for 2012. Brevet inkluderer omtale og oppfølging av:

1. Evaluering av eksamen i samfunnsfag i videregående opplæring i 2011
2. Forslag til endringer i eksamensordning i samfunnsøkonomi 2, fremmedspråk nivå 1, og matematikk
3. Forsøk med adgang til internett under eksamen og følgeevaluering
4. Utfordringer med fusk og plagiat til eksamen
5. Kartlegging av trekk til eksamen
6. Eksamen og russefeiring
7. IKT-basert eksamen som normalordning

1. Evaluering av sentralt gitt skriftlig eksamen i samfunnsfag i videregående opplæring våren 2011

Etter innføringen av Kunnskapsløftet har det vært jevnlig diskusjoner om eksamensordningene til sentralt gitt skriftlig eksamen, hvor mange fag både har forberedelsesdag og alle hjelpemidler tillatt. Diskusjonene har dreid seg om dette er ordninger som er egnet til å prøve elevens kompetanse til eksamen, og temaet har vært omtalt i direktoratets årlige oppsummering av eksamen til Kunnskapsdepartementet.

Direktoratet har fått flere tilbakemeldinger om eksamensordningen i samfunnsøkonomi, og i brev til Kunnskapsdepartementet 7. desember 2010 *Erfaringer og vurdering av eksamen 2010 og 2011*¹, beskrev vi utfordringene knyttet til eksamen i dette faget. Vi ønsket derfor en evaluering av blant annet samfunnsøkonomi for nærmere å vurdere eksamensordningen med forberedelsedel og alle hjelpemidler tillatt. Det var særlig viktig å vurdere om en todelt modell for hjelpemidler til eksamen ville være en bedre modell for å vurdere elevenes kompetanse i samfunnsøkonomi. For å få bredere kunnskap om utfordringene knyttet til forberedelse og hjelpemiddelordninger, valgte vi i tillegg til samfunnsøkonomi å evaluere eksamen i medie- og informasjonskunnskap og politikk og menneskerettigheter.

Evalueringen av eksamen våren 2011 ble som tidligere gjennomført som en kombinasjon av kartlegging og en faglig evaluering. Kartleggingen blant elever, lærere og sensorer ble gjennomført som en spørreundersøkelse og intervjuer av Rambøll Management A/S, mens den faglige evalueringen ble gjort av Institutt for lærerutdanning og skoleforskning (ILS) ved Universitetet i Oslo. Forskergruppen fra ILS ble utvidet med en representant fra hver nemnd som utarbeider eksamensoppgavene, samt en professor i samfunnsøkonomi fra universitetet i Oslo. Evalueringen hadde fire overordnede temaer:

- Forberedelsesdagen
- Hjelpemiddelordningen
- Elevenes mulighet til å vise kompetanse på eksamen
- Sensorenes vurdering av kompetanse på eksamen

Funn og kommentarer:

Forberedelsesdag

Oppsummert viser evalueringen at elevene i de tre fagene opplever å ha blitt forberedt til eksamen både gjennom variert bruk av arbeidsmåter i skoleåret, og ved mer spesifikk eksamenstrening i faget. På selve forberedelsesdagen har elevene arbeidet både alene og i grupper. Det er noen forskjeller mellom fagene når det gjelder lærerens rolle på forberedelsesdagen. Flertallet av elevene i de tre fagene oppgir at læreren var tilgjengelig for spørsmål. 30 % av elevene i samfunnsøkonomi oppgir at læreren underviste i bestemte temaer denne dagen, mens det tilsvarende tallet for medie- og informasjonskunnskap og politikk og menneskerettigheter er 18 % og 15 %. Blant lærerne i samfunnsøkonomi oppgir 4 % at de underviste i bestemte temaer på forberedelsesdagen, mens 14 % av lærerne i medie- og informasjonskunnskap og 5 % av lærerne i politikk og menneskerettigheter oppgir det samme. Tallene viser at det er sprik i hva elevene og lærerne oppfatter har vært lærerens rolle på forberedelsesdagen, særlig gjelder dette i samfunnsøkonomi.

Utdanningsdirektoratet er tydelige på at forberedelsesdagen er en vanlig skoledag og at elevene har rett til veiledning på denne dagen², jf. informasjon i forberedelsedelen og vurderingsveiledningen til sentralt gitt eksamen. Utdanningsdirektoratet kan ikke fastsette hvilken rolle læreren skal ha på forberedelsesdagen, men vi mener at det bør utvises varsomhet med å undervise i bestemte temaer fordi det kan føre til at elevene forbereder seg innenfor et for smalt område av læreplanen. Forberedelsesdagen skal bidra til å forberede elevene på eksamen, men ikke være for konkret og «avsløre» selve eksamensoppgavene. Til eksamen er i utgangspunktet hele læreplanen aktuell. Det innebærer at elevene til eksamen også kan prøves i flere og relevante deler av læreplanen enn det som kan leses direkte ut av forberedelsedelen. Det er derfor viktig at elevene får

¹ <http://www.udir.no/Vurdering/Eksamen/Erfaringer-og-vurdering-av-eksamen-2010-og-2011/>

² Forskrift til opplæringsloven § 1-4: *I Læreplanverket for Kunnskapsløftet er fag- og timefordelinga fastsett. Tida som går med til eksamen, medrekna eventuell førebuingstid som blir teken frå undervisninga, skal reknast som opplæringstid.*

veiledning i å se mulighetene som forberedelsesdelen rommer, slik at de kan møte eksamensoppgaver med ulike innfallsvinkler.

Mange fag i Kunnskapsløftet har kompetansemål som er åpne, og hvor vi ikke kjenner hvilket innhold de er gitt i opplæringen i faget. En viktig begrunnelse for å ha forberedelsesdag er derfor at elevene gjennom forberedelsesdelen får en felles inngang til selve eksamen, for eksempel i form av et tema. 79 % av elevene som har svart på spørreundersøkelsen i medie- og informasjonskunnskap er enige i at temaene gitt på forberedelsesdagen bidro til at de var godt forberedt til eksamen. Blant elevene som tok eksamen i samfunnsøkonomi oppgir 65 % det samme. Elevene i politikk og menneskerettigheter er minst enige i at forberedelsesdagen bidro til at de var godt forberedt til eksamen, her er tallet 46 %. Dette funnet ser vi i sammenheng med at det har blitt rettet noe kritikk mot forholdet mellom forberedelsesdag og eksamen i politikk og menneskerettigheter våren 2011. Kritikken går ut på at elevene på forberedelsesdagen ble bedt om å sette seg inn i ett tema, mens eksamensoppgavene koplet dette temaet til andre deler av læreplanen enn det mange elever og lærere antok. Det var dermed en del elever og lærere som opplevde at avstanden mellom temaet som ble gitt i forberedelsesdelen og selve eksamensoppgaven var for stor. Forholdet mellom forberedelse og eksamen i politikk og menneskerettigheter omtales også i ILS' rapport. ILS konkluderer med at det etter deres oppfatning er god sammenheng mellom kompetansemål, forberedelsesdel og oppgave ved årets eksamen. Likevel, når vi har mottatt en del kritikk av forholdet mellom forberedelsesdel og eksamen i dette faget, er det et viktig signal om at forventningene til forholdet mellom forberedelsesdel og eksamen ikke samsvarer med hva direktoratet mener er formålet med forberedelsesdelen. Forholdet mellom forberedelsesmaterieell og eksamen er et viktig tema i vårt arbeid med å utarbeide eksamensoppgaver, og noe vi jevnlig diskuterer med våre fagnemnder.

Utdanningsdirektoratets viktigste redskap for å avklare forventningene til hva forberedelsesdagen skal gi elevene av informasjon, og hva elevene kan forvente seg av eventuelle nye momenter i selve eksamensoppgaven, er informasjonen i forberedelsesdelen og vurderingsveiledningene. Med utgangspunkt i funnene der elevene i undersøkelsen svarer at et relativt høyt antall lærere underviser i bestemte temaer på forberedelsesdagen, og diskusjoner om årets eksamen i politikk og menneskerettigheter, vil vi gjennomgå informasjonen som gis på forberedelsesdelen og hvordan forberedelsesdagen omtales i vurderingsveiledningene.

Blant lærere og sensorer er det i samfunnsøkonomi at forberedelsesdelen i minst grad blir vurdert som avgjørende for at elevene kan få vist sin kompetanse på eksamensdagen. 37 % av lærerne og 16 % av sensorene som har svart på undersøkelsen er enige i at forberedelsesdagen har stor betydning, mens henholdsvis 35 % og 50 % er uenige i at forberedelsesdagen er avgjørende. ILS mener at forberedelsesdagen i samfunnsøkonomi er fordelaktig for elevene, men ikke avgjørende. Forberedelsesdagen blir oppfattet som mest avgjørende for eksamen i faget medie- og informasjonskunnskap. Her er 74 % av lærerne og 78 % av sensorene enige i at den er avgjørende. ILS' vurdering er at forberedelsen i medie- og informasjonskunnskap er fordelaktig for elevene, men ikke avgjørende for at de kan få vist sin kompetanse. I faget politikk og menneskerettigheter er det mer delte meninger. Her mener 64 % av lærerne som har svart på undersøkelsen at forberedelsesdagen har avgjørende betydning for at elevene kan få vist kompetanse på eksamensdagen, mens det tilsvarende tallet for sensorene er 42 %. ILS støtter at ordningen med forberedelsesdag og alle hjelpemidler videreføres for eksamen i politikk og menneskerettigheter, fordi de mener en slik eksamensordning er i tråd med intensjonene i læreplanen.

Bruk av hjelpemidler på eksamen

En aktuell diskusjon, blant annet gjennom oppslag i media i eksamensperioden våren 2011, har vært om hjelpemiddelordningen til sentralt gitt eksamen kun er til hjelp for de sterkest

presterende elevene, og at elever med svake resultater ikke har fordeler av å bruke hjelpemidler til eksamen. I spørreundersøkelsen til Rambøll har nesten samtlige elever som har svart, oppgitt at de benyttet hjelpemidler og kilder under eksamen, og nær alle elevene har svart at de opplevde hjelpemidlene som nyttige. Dette gjelder uavhengig av karakternivået til elevene. Elever med karakteren 2 ved siste halvårsvurdering mener de har like stor nytte av hjelpemidlene som elever med karakterene 5 og 6. Dette står i kontrast til sensorer og lærere, som gjennom spørreundersøkelsen har svart at hjelpemiddelordningen er til størst fordel for de faglig sterkeste elevene, og minst for elever med svake resultater. Vi kan ikke se av karakterstatistikken fra Reform 94 og frem til i dag at fordelingen av karakterer har endret seg på en slik måte at det gir grunn til bekymring for eksamensordningen for de ulike elevgruppene. Utdanningsdirektoratet mener dette temaet er svært viktig å få mer kunnskap om, og vil følge opp denne problemstillingen blant annet gjennom evalueringen i 2012.

Flere sensorer i medie- og informasjonskunnskap og samfunnsøkonomi etterspør tydeligere retningslinjer for vurdering av elevenes kildebruk. ILS er enig i at dette er utfordrende for sensorene å vurdere, og foreslår å innføre egne kompetansemål for kildebruk. Det er ulikt hvordan kompetanse i bruk av kilder er omtalt i de ulike læreplanene. De færreste læreplaner har egne kompetansemål knyttet til bruk av kilder, men mange læreplaner har dette omtalt i enten formål med faget eller i beskrivelsen av de grunnleggende ferdighetene i faget. Der det ikke er egne kompetansemål knyttet til kildebruk, slik tilfellet er i samfunnsfagene som er med i denne evalueringen, legger vi stor vekt på å drøfte med sensorene hvordan de behandler dette når eksamensbesvarelsene skal vurderes. Bruk av kilder er også omtalt i alle vurderingsveiledningene. Grunnlaget for vurdering i fag er de samla kompetansemålene i læreplanen.³ Dersom eleven velger å benytte kilder til eksamen skal dette vurderes med utgangspunkt i kompetansemålene, og ikke som et selvstendig vurderingskriterium. Det er også viktig å minne sensorene på at også til eksamen hvor alle hjelpemidler er tillatt, kan elever vise kompetanse både med og uten kilder. Dette er en tilnærming til sensuren som krever høy vurderingskompetanse, og mange sensorer opplever dette som utfordrende. Temaet vil ha sin naturlige plass også på fremtidige sensorskoleringer.

Elevenes mulighet til å vise kompetanse på eksamen

På spørsmål om eksamensoppgavene gir elevene god mulighet til å vise kompetanse i faget, oppgir 74 % av lærerne og 73 % av sensorene at oppgavene gjør dette i politikk og menneskerettigheter. ILS vurderer at eksamensoppgavene er utformet i tråd med læreplanen. 77 % av lærerne og samtlige sensorer i medie- og informasjonskunnskap oppgir at eksamensoppgavene i dette faget legger til rette for at eleven kan få vist kompetanse. ILS vurderer årets eksamensoppgave i medie- og informasjonskunnskap til å være i overensstemmelse med læreplanen, og godt egnet til å vurdere elevenes individuelle kompetanse. I samfunnsøkonomi er henholdsvis 86 % og 91 % av lærerne og sensorene enige i at eksamensoppgavene gir elevene god mulighet til å vise kompetanse i faget. ILS har en annen vurdering av dette spørsmålet i sin evaluering, og påpeker at tre av fire eksamensoppgaver ba elevene om redegjørelser. ILS mener dette inviterer til lite kritisk bruk av hjelpemidler, og i mindre grad til selvstendig arbeid som viser kompetanse. Konklusjonen i ILS' rapport er entydig når det gjelder eksamensmodellen i samfunnsøkonomi, og ILS tilrår at eksamen i samfunnsøkonomi i fremtiden bør organiseres med en del uten og en del med hjelpemidler (todelt modell). Hovedargumentene for en slik endring i eksamensordningen begrunner ILS i læreplanen, fagets egenart og at de mener en todelt eksamen vil bidra til at elever med svake resultater bedre vil klare å vise sin kompetanse på eksamen.

³ Forskrift til opplæringsloven § 3-4: *Grunnlaget for vurdering i fag er dei samla kompetansemåla i læreplanane for fag slik dei er fastsette i læreplanverket, jf. § 1-2 eller § 1-3.*

Sensorenes vurdering av kompetanse til eksamen

Det fremkommer ulike vurderinger i evalueringen av om eksamensordningen er godt egnet til å vurdere elevenes kompetanse. Lærere og sensorer i medie- og informasjonskunnskap er i størst grad enige om dette, ved at henholdsvis 74 % og 66 % er enige i påstanden. ILS konkluderer med at læreplanen i faget er kompetansebasert, at den er tilfredsstillende kompleks og at den er et godt redskap for å lage varierte oppgaver som skiller mellom elever på ulike nivå. ILS mener også at dagens eksamensordning er god, men råder likevel direktoratet til å vurdere en todelt modell for hjelpemiddelbruk med tanke på elever med svake resultater. Læreplanen i medie- og informasjonskunnskap ber elevene blant annet om å finne, ta imot, håndtere og evaluere informasjon. Dette er arbeid som inviterer til bruk av hjelpemidler. Det er derfor direktoratets vurdering at eksamensordningen med alle hjelpemidler bør videreføres i dette faget.

Lærere og sensorer i politikk og menneskerettigheter er noe mindre enige i at eksamensordningen er godt egnet til å vurdere elevenes kompetanse. 59 % av lærerne og 57 % av sensorene er enige. Den forholdsvis lave oppslutningen om eksamensordningen her må ses i lys av at det ble rettet en del kritikk mot forholdet mellom forberedelse og eksamen i dette faget, jf. egen omtale under punktet om forberedelsesdel. ILS på sin side mener at eksamensordningen med forberedelsesdag og alle hjelpemidler tillatt er i tråd med læreplanen i faget, og mener denne ordningen bør videreføres. Det er minst oppslutning om eksamensordningens egnethet til å vurdere elevens kompetanse i samfunnsøkonomi, her er 37 % av lærerne og 42 % av sensorene enige i at eksamensordningen er godt egnet til dette.

2. Forslag til endringer i eksamensordningen i samfunnsøkonomi, fremmedspråk nivå 1 og matematikk i grunnskolen og i videregående opplæring.

Utdanningsdirektoratet har vurdert eksamensordningene i samfunnsøkonomi, fremmedspråk nivå 1, og i matematikk i grunnskolen og i videregående opplæring, og foreslår endringer i eksamensordningene for disse fagene. Forslaget til endringer er basert på årets og tidligere års evalueringer, og på grundige vurderinger av kompetansemålene i læreplanene i de aktuelle fagene.

Tilrådingen om å endre eksamensordningen i et fag kan ha ulike utgangspunkt, men ofte er tilbakemeldinger fra sensorer og lærere en viktig del av direktoratets vurderingsgrunnlag. Før direktoratet beslutter å innføre en ny eller å endre en eksamensordning i et fag, legger vi vekt på å utarbeide et eksempeloppgavesett som kan prøves ut i sektoren, av lærere og elever i det aktuelle faget. Vi ber også om tilbakemeldinger på hvordan lærere og sensorer mener eksempelsettene fungerer. Disse tilbakemeldingene fra sektoren danner et viktig grunnlag for Utdanningsdirektoratets endelige vurdering av om en ny eksamensordning skal innføres i et fag.

2.1. Ny eksamensordning i samfunnsøkonomi

I Utdanningsdirektoratets brev til Kunnskapsdepartementet av 7. desember 2010 beskriver vi utfordringer i eksamensordningen i samfunnsøkonomi. Dette knytter seg hovedsakelig til tilbakemeldinger fra ulike fagmiljøer, som har uttrykt tvil om hvorvidt eksamen med forberedelsesdag og alle hjelpemidler tillatt er en god ordning i dette faget. I tillegg viste karakterstatistikken ikke bare et stort sprik mellom elevenes standpunktkarakterer og eksamensresultater, men også en lavere gjennomsnittskarakter enn andre samfunnsfag i 2009 og 2010. Karaktersnittet for samfunnsøkonomi økte fra 2,8 og 2,9 til 3,3 i 2011. Etter de svake resultatene de to siste årene ble forholdet mellom forberedelsesdelen og eksamen endret noe i samfunnsøkonomi. Intensjonen var å invitere elevene til å vise mer selvstendig kompetanse på selve eksamensdagen. Dette kan være en faktor som har ført til bedringen av eksamensresultatet i faget.

Læreplanen i samfunnsøkonomi er preget av kompetansemål hvor eleven skal *gjøre rede for* ulike temaer i faget. I et fag hvor det å *gjøre rede for, forklare og beskrive* er kompetanse som blir etterspurt i 22 av 25 kompetansemål, kan det være utfordrende å utarbeide eksamensoppgaver som gir kandidatene komplekse utfordringer på ulike nivåer. ILS påpeker i sin rapport at det til en viss grad kan se ut som eksamensoppgavene kompensere for læreplanens manglende kompleksitet ved at eksamensoppgavene kan få et for komplekst innhold. Dette taler for å vurdere en todelt modell til eksamen i samfunnsøkonomi. I tillegg ser vi i Rambølls undersøkelse at det er lavere oppslutning blant lærere og sensorer om dagens eksamensordning i samfunnsøkonomi enn i de andre fagene. Utdanningsdirektoratets samlede vurdering er derfor at eksamensordningen i faget bør endres.

Det er per i dag ingen fag med todelt modell til eksamen som også har forberedelsesdel. Å ha forberedelsesdel til en todelt eksamen kan lett føre til at strukturen i oppgavesettet, forberedelse og eksamen blir for komplisert. Tall fra evalueringen viser også at kun et fåtall av lærerne og sensorene mener at forberedelsen er avgjørende for at elevene skal få vist sin kompetanse til eksamen i dette faget. Utdanningsdirektoratet vurderer derfor at en todelt eksamen i samfunnsøkonomi medfører at forberedelsesdelen faller bort.

Å endre eksamensmodell i samfunnsøkonomi vil også ha andre konsekvenser for gjennomføring av eksamen. Våren 2011 gjennomførte 1272 elever og privatister eksamen i samfunnsøkonomi. Av disse var det 84 % som gjennomførte IKT-basert eksamen. Det vil med en todelt modell fortsatt være mulig å gjennomføre IKT-basert eksamen, men fordi IKT-basert eksamen forutsetter bruk av pc, kan det være vanskelig å kontrollere at elevene ikke benytter hjelpemidler på del 1 av eksamen. Det vanligste ved eksamen i matematikk og realfag som har todelt modell, er at kandidatene løser del 1 med penn og papir, og får tilgang til pc på del 2 av eksamen. Det er få som leverer besvarelsene digitalt på disse eksamenene. Noen skoler velger å skanne inn elevbesvarelsene i del 1 for å kunne levere eksamen IKT-basert, men dette gjelder et fåtall. Når elevene ikke gjennomfører IKT-basert eksamen må skolene selv pakke besvarelsene og sende disse til 1. sensor, som igjen sender til 2. sensor. Besvarelser som sendes pr. post har i mange år blitt betraktet som flaskehalsen i sensureringsperioden. Sensorene har derfor vært svært positive til IKT-basert eksamen fordi de får tilgang til alle besvarelsene dagen etter eksamen. Sensorene kan derfor komme til å reagere negativt på at sensur av samfunnsøkonomi i all hovedsak vil gjennomføres papirbasert.

Tidsplan for innføring av todelt eksamen i samfunnsøkonomi 2 våren 2013

I løpet av mars/ april 2012 vil Utdanningsdirektoratet publisere en eksempeloppgave til en todelt eksamen i samfunnsøkonomi, i tillegg til informasjon om eksempeloppgaven og prosessen frem til den nye eksamensordningen etter planen skal tre i kraft. Informasjonen vil blant annet ta opp hvordan besvarelser av en todelt eksamen i faget vil bli vurdert, og om konsekvenser og utfordringer ved en todelt eksamen i dette faget.

- Forslaget til ny eksempeloppgave i samfunnsøkonomi 2 skal publiseres i mars/april 2012, med det siktemål å få tilbakemeldinger fra skolesektoren (spørreskjema). Vi vil også be enkelte skoler prøve ut oppgavene for å høste erfaringer med gjennomføringen av disse oppgavene
- Endelig beslutning om ny eksamensordning i samfunnsøkonomi tas før skolestart høsten 2012
- En ny modell for eksamen i samfunnsøkonomi 2 i videregående opplæring vil etter planen gjennomføres for første gang våren 2013.

2.2. Fremmedspråk nivå I i videregående opplæring

I Utdanningsdirektoratets brev til Kunnskapsdepartementet av 7. desember 2010, beskrev Utdanningsdirektoratet hvorfor dagens eksamensordning i fremmedspråk ikke fungerer godt på nivå I. På et lavt språklig kompetansenivå gjør en fem-timers skriftlig eksamen faget

mer akademisk enn det læreplanen tilsier. Det er også svak dekning i læreplanen for at elevene skal kunne produsere skriftlig tekst i 5 timer. Karakterstatistikk viser et stort og systematisk avvik mellom standpunkt-karakter og eksamens-karakter. På bakgrunn av dette har Kunnskapsdepartementet gitt tilslutning til Utdanningsdirektoratets forslag om en kombinert muntlig-skriftlig eksamensordning. Dette forslaget innebærer en ny eksamensordning i Kunnskapsløftet, og vil kreve en egen høring fordi det berører vurderingsformen i faget slik den er omtalt i læreplanen.

Det er viktig for Utdanningsdirektoratet å utrede både faglig innhold og hensiktsmessige rammer for en slik eksamensordning. Derfor nedsetter direktoratet en arbeidsgruppe med representanter fra Fremmedspråksenteret og fylkeskommunene i Troms, Rogaland og Vestfold. Arbeidsgruppen skal drøfte konsekvenser av og prosess med innføring av ny eksamensform. Troms og Vestfold er representert med ledere for fagnettverk i fremmedspråk, og Rogaland har en representant fra sentraladministrasjonen. Direktoratet vil i løpet våren 2012 utarbeide eksempeloppgaver for sentralt gitt eksamen i fremmedspråk nivå I i spansk, tysk og fransk etter arbeidsgruppens anbefalinger. Forslagene til nye eksamensoppgaver i fremmedspråk vil publiseres våren 2012 med sikte på å få tilbakemeldinger fra sektoren i løpet av høsten 2012. Vi vil også be enkelte skoler prøve ut oppgavene for å høste erfaringer med gjennomføring av disse oppgavene. Hvis den foreslåtte endringen får positive tilbakemeldinger, sendes foreslått endring i vurderingsmodellen i læreplan ut på høring 2013. Dersom ny eksamensordning for fremmedspråk nivå I i videregående opplæring besluttes, vil denne gjennomføres første gang våren 2014.

2.3. Eksamen i matematikk i grunnskolen og i videregående opplæring

Høsten 2012 vil Utdanningsdirektoratet foreslå en ny ordning for sentralt gitt skriftlig, todelt eksamen i matematikk i grunnskolen og i videregående opplæring. Bakgrunnen for forslaget er primært at læreplanens krav til bruk av digitale verktøy ikke blir godt nok ivaretatt innenfor dagens eksamensordning. Forslagene til endring er basert på erfaringene med eksamen i matematikk hittil i Kunnskapsløftet, tilbakemeldinger fra sensorer og sentrale fagmiljøer. Et viktig formål er også å bedre kunne ivareta læreplanens kompetansemål med krav til å argumentere, resonnerer, utlede, drøfte og bevise i matematikk. Dette er kompetanser som er viktige å ivareta til eksamen, og som internasjonale undersøkelser som PISA og TIMSS Advanced viser at norske elever scorer relativt dårlig på sammenlignet med elever i andre land.

Før Utdanningsdirektoratet gjør en endelig vurdering av om eksamensordningene i matematikk skal endres, vil vi høsten 2012 publisere eksempeloppgaver. I eksempeloppgavene vil alle eksamenskoder vil få nye minstekrav til digitale verktøy i henhold til krav i læreplanen. I tillegg vil eksamenskodene i teoretisk matematikk og programfag matematikk i videregående opplæring bli foreslått endret ved at del 1 av eksamen skal vare i 3 timer, mens del 2 skal vare i 2 timer.

Som i samfunnsøkonomi og fremmedspråk nivå vil skolene få anledning til å bruke og å kommentere eksempeloppgavene. På bakgrunn av tilbakemeldingene vil Utdanningsdirektoratet gjøre en endelig vurdering av om eksamensordningene for alle eksamenskoder i matematikk både i grunnskolen og i videregående opplæring skal endres. Det er direktoratets vurdering at en slik endring i eksamensordningene vil kunne føre til et behov for kompetanseheving i bruk av IKT i matematikk blant lærerne. En eventuell endring i eksamensordningen vil derfor tre i kraft først våren 2015.

3. Forsøk med adgang til å bruke internett under eksamen

Til sentralt gitt eksamen er alle hjelpemidler tillatt, med unntak av internett og andre verktøy som gjør det mulig å kommunisere under eksamen. Siden innføringen av Kunnskapsløftet har vi sett en utvikling mot at mange læremidler, både lærebøker, ordbøker og oppslagsverk, etterhvert er nettbaserte, og forutsetter internetttilgang for å

kunne brukes. Mange skoler bruker slike nettbaserte læremidler i opplæringen. Det er også mange skoler og skoleeiere som etter hvert har utviklet gode systemer for å sikre at regelverket til eksamen følges, blant annet gjennom kontroll av elevenes bruk av pc og nettverk.

Direktoratet mottar jevnlig henvendelser fra skoler og elever som mener at hjelpemiddelordningen slik vi praktiserer den i dag ikke er rettferdig og relevant. Elevene opplever at de til eksamen ikke kan ta med de hjelpemidlene de er vant til å bruke i opplæringen. Opplevelsen av at dette er urettferdig forsterkes når skolen samtidig hevder å kunne kontrollere at elevene ikke bruker internett til å kommuniserer under eksamen. For disse skolene og elevene oppleves skillet mellom hjelpemidler og internett som kunstig, nettopp fordi forbudet mot internett hindrer de i å bruke det de anser som relevante hjelpemidler for seg.

Et annet aspekt er at mye relevant informasjon er tilgjengelig på nett. Dette brukes i opplæringen, og er en integrert del av elevenes arbeidsmåter mange fag. I mange fag er også evnen til å søke og kritisk vurdere informasjon fra internett omtalt i læreplanen, og sånn sett relevant å prøve til eksamen.

Fordi vi både ser at mange skoler i økende grad benytter nettbaserte læringsressurser, samtidig som en del skoler har utviklet gode rutiner og systemer for å gjennomføre eksamen i tråd med regelverket, vil Utdanningsdirektoratet sette i gang forsøk med bruk av internett til eksamen. Direktoratet vil sammen med fylkesmennene diskutere opplegg og omfang for en slik utprøving. Det legges opp til at et mindre antall skoler kan delta i forsøket våren 2012, og at forsøket kun vil gjelde i noen fag. Basert på erfaringer våren 2012 vil direktoratet eventuelt utvide forsøket våren 2013.

Forsøket skal ha en følgeevaluering. I evalueringen vil vi blant annet undersøke i hvilken grad elevene og skolene opplever det som nyttig å ha tilgang til internett under eksamen, hvilke utfordringer de mener å ha knyttet til å sikre eksamensgjennomføringen, og hvordan sensorene mener at dette påvirker eksamensbesvarelsene. I denne evalueringen vil vi også fokusere på hvordan skolene jobber forebyggende med fusk og plagiat.

Et premiss for å kunne delta i dette forsøket er at skolene må kunne vise til gode systemer for å sikre at det ikke blir kommunisert under eksamen. Skolene som skal delta i forsøket må beskrive hvordan de jobber forebyggende med fusk og plagiat i opplæringen, og hvordan de sikrer eksamensgjennomføringen både med hensyn til tekniske løsninger og oppfølging av elevene i eksamenslokalet. Direktoratet vil komme nærmere tilbake til informasjon og opplegg for forsøket i februar 2012.

Undervisningsministeriet i Danmark har i perioden 2008-2010 gjennomført forsøk med eksamen med tilgang til internett. Dette forsøket ble også evaluert.⁴ Følgeevalueringen har blant annet vært opptatt av hvordan man bør forebygge fusk og plagiat. Det påpekes at både kvalifisert tilsyn av elevene under eksamensgjennomføringen og installasjon av sikkerhetsprogrammer er viktige tiltak for å begrense fusk. Et annet interessant funn i denne evalueringen er at lærerne vurderer at de sterkt presterende elevene har stor nytte av eksamen med internettilgang. Evalueringen viser også at det har skjedd en positiv endring i lærernes syn på at svakt presterende elever har fått bedre muligheter til å vise sin kompetanse til eksamen når internett er tillatt.

⁴ http://www.uvm.dk/Uddannelser-og-dagtilbud/Gymnasiale-uddannelser/I-fokus-paa-omraadet-gymnasiale-uddannelser/~media/UVM/Filer/Udd/Gym/PDF10/101007_it_rapport_13%20september%202010.ashx 1. desember 2011

Rapporten konkluderer med at eksamen med tilgang til internett er godt egnet for å vurdere elevenes kompetanse i flere fag. Rapporten fra det danske forsøket er et viktig grunnlagsdokument for direktoratets forsøk med tilgang til internett under eksamen.

4. Utfordringer med fusk og plagiat til eksamen

Våren 2011 var det en rekke oppslag i media knyttet til fusk på prøver og til eksamen. Media skiller ikke alltid mellom de ulike prøve- og eksamenstypene, men det er viktig å være oppmerksom på at det kan være ulike regler for hva som er fusk på prøver underveis i skoleåret, og hva som er fusk til eksamen.

Til prøver som gjennomføres i opplæringen fastsettes det regler for hjelpemiddelbruk på den enkelte skole, eller på skoleiernivå. Prøver underveis i opplæringen har andre formål enn å prøve elevenes sluttkompetanse, slik eksamen skal gjøre. Det kan av mange grunner være hensiktsmessig å gjennomføre en rekke prøver gjennom skoleåret uten tilgang til å bruke hjelpemidler. På slike prøver vil det være fusk å benytte hjelpemidler.

Til sentralt gitt skriftlig eksamen er alle hjelpemidler tillatt, med noen unntak. Fusk til sentralt gitt skriftlig eksamen er å bruke internett, kommunisere, ta i bruk oversettelsesprogrammer i norsk og fremmedspråk, eller å bruke hjelpemidler på del én av eksamener med todelt modell for hjelpemiddelbruk.

Det er svært alvorlig å fuske til eksamen, noe også forskrift til opplæringsloven § 3-37 uttrykker:

- *Eksamen i eit fag kan annullerast dersom eleven eller privatisten har fuska eller forsøkt å fuske ved eksamen*
- *For elevar som får eksamen annullert på grunn av fusk eller forsøk på fusk, fell standpunktkarakteren bort*
- *Dersom eksamen i vidaregåande opplæring blir annullert på grunn av fusk eller forsøk på fusk, kan kandidaten gå opp til eksamen i faget som privatist, tidlegast eitt år etter den annullerte eksamenen*

Forskriftens § 3-28 fastslår at skoleeier har ansvaret for den praktiske gjennomføringen av sentralt gitt skriftlig eksamen. En viktig del av gjennomføringen er å sikre at eksamen blir gjennomført i tråd med regelverket for eksamen. Det er derfor viktig at skolene informerer elevene om konsekvensen av å fuske til eksamen.

4.1. Utfordringer ved hjelpemiddelordningene til sentralt gitt eksamen i Kunnskapsløftet

Reglene for bruk av hjelpemidler til eksamen er klare. Det er likevel en del utfordringer knyttet til både kontroll av at hjelpemiddelordningene overholdes i selve eksamensgjennomføringen, og til sensorenes vurdering av eksamensbesvarelsene.

Oversettelsesprogrammer

Det er ikke tillatt å bruke oversettelsesverktøy til eksamen i fremmedspråk, norsk, samisk som andrespråk eller finsk som andrespråk. De oversettelsesverktøyene som finnes i dag varierer i kvalitet fra nokså gode til svært gode. Noen er nettbaserte og avhengig av nettoppkobling, mens andre kan lastes ned lokalt på maskinen. Utdanningsdirektoratet har ingen tall som viser i hvilken grad disse verktøyene brukes i opplæringen.

Nyno er et eksempel på et verktøy av høy kvalitet. Det er hittil kommet få tilbakemeldinger fra sensorene i norsk om at Nyno blir brukt til eksamen, men på bakgrunn av andre henvendelser fra sektoren kan det være grunn til å tro at dette er en utfordring, særlig i fylker der elever er administrator på egen maskin. Vilkår om eksamensgjennomføring varierer fra fylke til fylke – noen skoler har administratorrettigheter til datamaskiner som elever bruker til eksamen, mens andre lar elevene selv være administrator. Gjennom

sensorskoleringene fokuserer vi hvert år på hvordan sensorene skal forholde seg til eksamensbesvarelser der de har god grunn til å mistenke at oversettelsesverktøy er brukt.

Nærmere om plagiat

Når alle hjelpemidler er tillatt til eksamen er det ikke fusk å bruke andres kilder. Men dersom kilder brukes, og elevene i sin eksamensbesvarelse bygger på andres arbeid, skal dette oppgis på en etterrettelig måte. Dette er omtalt både i vurderingsveiledningene og i informasjonsdelen til eksamensoppgaven. Det følger dessuten av åndsverksloven § 3 at rettighetshaver til verket det siteres fra skal navngis slik god skikk tilsier. Dersom elevene ikke oppgir kilder de har brukt til eksamen, blir dette vurdert til lav måloppnåelse fordi eleven da ikke viser selvstendig kompetanse til eksamen, det vil si at besvarelsen får en lav karakter. En årsak til at dette ikke vurderes som fusk i grunnopplæringen, er blant annet at elever på dette nivået har relativt lite erfaring i å bruke kilder, og oppgi disse på en etterrettelig måte. For sensor kan det derfor være vanskelig å skille en elevs dårlige kildebruk fra en elev som bevisst har unnlatt å oppgi hvilke kilder vedkommende har benyttet på eksamen. I det første tilfellet er det klart at det dreier seg om lav måloppnåelse, mens i det siste tilfellet er det snakk om plagiat. Fordi fusk til eksamen er begrenset til å bryte reglene for hjelpemiddelbruk, fanges ikke omfattende plagiat opp av regelverket for fusk.

Det er ikke uproblematisk å lage et skille mellom fusk og plagiat, slik vi gjør til sentralt gitt skriftlig eksamen. Det å utgi andres arbeid for å være eget verk er jo fusk, og vurderes også slik i blant annet høyere utdanning. Vårt viktigste virkemiddel for å unngå plagiat er utforming av selve eksamensoppgavene. Vi må utforme eksamensoppgavene slik at de utgjør en kompleks utfordring som ikke enkelt lar seg gjøre å finne et ferdig svar til. Like viktig er det at vi ved sensuren vurderer måloppnåelsen til elevene blant annet ut ifra om eksamensbesvarelsen er presis og relevant for det oppgaven faktisk spør om.

4.2. Tiltak for å begrense fusk

Det er skoleeier som har ansvaret for den praktiske gjennomføringen av eksamen.⁵ Å kontrollere at reglene for hjelpemiddelbruk overholdes er et lokalt ansvar. Tilbakemeldinger til direktoratet tyder på at det er variasjon i hvilken grad skoleeierne opplever det utfordrende å sikre eksamensgjennomføringen. Noen skoleeiere har etter hvert gode systemer for å sikre en god eksamensgjennomføring, blant annet gjennom å administrere elevenes pc-er og loggføre nettrafikk, mens andre melder at de har utfordringer med å sikre både eksamensgjennomføringen og at reglene for hjelpemiddelbruk overholdes. Den utfordringen som hyppigst nevnes er å ha tilstrekkelig kontroll over at elevene ikke kommuniserer under eksamen. Selv om skolen skrur av sine egne nettverk under eksamen, er det mange steder trådløse nettverk tilgjengelig. For eksamensvaktene kan det også være vanskelig å skille mellom vanlige minnepinner, hvor elevene lagrer relevante kilder og hjelpemidler til bruk under eksamen, og mobile enheter som kan brukes til å kople seg til internett. Fordi vi jevnlig får henvendelser og spørsmål om hvordan skoleeier best kan sikre eksamensgjennomføringen, vil vi nedsette en arbeidsgruppe med deltakere fra både direktoratet, fylkeskommunene og kommunene. Arbeidsgruppen vil få i oppdrag å utarbeide en sjekkliste for hvordan skolene kan sikre eksamensgjennomføringen. Sjekklisten skal

⁵ Forskrift til opplæringsloven § 3-28: *Kommunen har ansvaret for å trekkje fag og elevar til sentralt gitt eksamen i grunnskolen og for den praktiske gjennomføringa av eksamen.*

inneholde konkrete tips og ha sitt utgangspunkt i eksempler på god praksis. Relevante temaer å berøre er:

- Hvordan sørge for at regelverket for bruk av hjelpemidler til eksamen, og konsekvensen av å fuske er godt kjent blant elevene.
- Hva som er gode rutiner for å kontrollere elevene under eksamensgjennomføringen.
- Hvordan gi relevant og konkret opplæring av eksamensvaktene.

5. Kartlegging av trekk til eksamen

I brevet til Kunnskapsdepartementet av 7. desember 2010 varslet Utdanningsdirektoratet en kartlegging av fordeling av og rutiner for trekk av fag og elever til eksamen. Bakgrunnen for dette var at Utdanningsdirektoratet hadde mottatt henvendelser knyttet til fordeling av og rutiner for trekk til eksamen både til sentralt gitt og lokalt gitt eksamen. Henvendelsene har blant annet uttrykt en bekymring for hvorvidt trekk til eksamen har vært et reelt trekk eller har blitt styrt av andre hensyn enn det retningslinjene tilsier.

I rundskriv [Udir-1-2009 Trekkordning ved eksamen i Kunnskapsløftet](#) fastsettes reglene for trekk til eksamen. I rundskrivet vises det til at Fylkesmannen har et overordnet ansvar for at fordelingen på fag er rimelig.

Utdanningsdirektoratet ga Fylkesmannsembetene våren 2011 i oppdrag å gjøre en kartlegging av hvordan trekket til eksamen gjennomføres. Det ble stilt spørsmål om det er skoleeier eller skolen som trekker ut elevene til eksamen, og de ble bedt om å forklare hvordan trekket blir utført. Videre ble det spurt om på hvilken måte trekket følges opp av skoleeier, dersom det er skolen selv som trekker. Oppdraget ba også om at det skulle redegjøres for om skoleeier har rutiner eller retningslinjer for trekk, og hvis ja, hva som er innholdet i retningslinjene. Funnene ble sammenfattet og rapportert til Utdanningsdirektoratet i september 2011.

Kartleggingen viser at skoleeier i all hovedsak deltar i større eller mindre grad i trekk til eksamen i grunnskolen, blant annet for å sikre en rimelig fordeling mellom fag over tid. Det rapporteres at praktiske hensyn i liten grad påvirker trekket, men kan få betydning ved store/små skoler. Rapportene fremhever at det mest utfordrende ved å forvalte ordningen er omfanget av eksamen og rekruttering av sensorer til lokalt gitt muntlig eksamen.

I videregående skole er trekket lagt til skolene i Vg3, mens skoleeier er med i noen grad i trekk for Vg1 og Vg2. Også her rapporteres det at praktiske hensyn i liten grad påvirker trekket. Igjen pekes det på utfordringer knyttet til rekruttering av sensorer, tilgjengelige lærere og i noen grad IKT-utstyr.

Fylkesmannen har ansvar for å se til at fordelingen mellom fag er rimelig over tid, jf. rundskriv Udir-1-2009.

Kartleggingen viser i all hovedsak at skoleeierne har gode rutiner for å sikre en god fordeling av trekk til eksamen, enten trekket skjer på den enkelte skole eller hos skoleeier. Utdanningsdirektoratet vurderer at regelverket for trekk til eksamen er godt ivaretatt slik det praktiseres i dag, og at det ikke er behov for ytterligere regelverk fra nasjonalt nivå på dette feltet.

6. Eksamen og russefeiring

Våren 2011 var det igjen en del debatt i media knyttet til russefeiring og tidspunkt for sentralt gitt skriftlig eksamen. Særlig aktive i denne debatten var en foreldreaksjon på en videregående skole i Oslo. I korte trekk mente foreldreaksjonen at sentralt gitt skriftlig eksamen bør gjennomføres før 17. mai. Begrunnelsen er at russefeiringen går ut over en så stor andel elever som normalt gjør det godt på skolen, at eksamen bør gjennomføres på et tidligere tidspunkt enn i dag.

Utdanningsdirektoratet påpekte at elevenes rett til opplæring må ivaretas, og at dersom eksamen skal gjennomføres før 17. mai, må det også gjøres andre justeringer i skoleåret, jf. brev oversendt til Kunnskapsdepartementet 19. mars 2010 med rapport fra Utredningsgruppen om timetall og eksamen. Vi viser også til Kunnskapsdepartementets forslag om deling av skoleåret for elever på Vg3 som nå er ute på høring med frist 3. januar 2012. Fordi debatten om russefeiring og tidspunkt for gjennomføring av sentralt gitt eksamen i år pågikk over et lengre tidsrom, besluttet direktoratet å invitere til et møte med de mest berørte organisasjonene.⁶ På dette møtet sluttet direktoratet og organisasjonene seg til noen felles punkter:

- Det viktigste er å ivareta elevenes rett til opplæring
- Det bør ikke tilrettelegges for russefeiring på skolen
- Uønsket atferd på skolene skal ikke tolereres

Utdanningsdirektoratet og organisasjonene har hatt et oppfølgingsmøte i høst, og bestemt at vi sammen ønsker å skrive et brev til landets skoleeiere og -ledere. Hensikten med dette brevet er å støtte fylkeskommuner og rektorer på offentlige og private videregående skoler i å håndtere ulike sider ved russefeiringen. Direktoratet og organisasjonene ønsker å informere om hvilken rolle fylkeskommunene og skolene bør ha når det gjelder den private russefeiringen. Ambisjonen er ikke å stoppe selve russefeiringen, men å gi noen råd til både skoleeiere og skoler om hvordan de kan legge til rette for at avslutningen av skoleåret ikke skal bli unødig påvirket.

7. IKT-basert eksamen som normalordning fra 2012

Direktoratet har sendt ut informasjon til sektoren om at IKT-basert eksamen vil være normalordning fra våren 2012. Dette innebærer at eksamensoppgavene kun blir publisert i Utdanningsdirektoratets elektroniske prøvegjennomføringssystem PGS, og ikke lenger trykt på papir og sendt per post til skolene. Direktoratet har i utgangspunktet lagt opp til en gradvis utfasing av trykking av eksamensoppgaver, ved å begynne med noen få fag med få kandidater.

Direktoratet har mottatt en rekke bekymringsmeldinger knyttet til den planlagte utfasingen av trykking av eksamensoppgaver, blant annet fra fylkeskommunene. Henvendelsene går i hovedsak ut på at fylkeskommuner og skoler er usikre på om de vil klare å gjennomføre eksamen på en god måte uten trykte eksemplarer av eksamensoppgavene. Mange har opplevd at det har tatt noen minutter å få lastet ned oppgavene, noe som oppleves som lang tid i en stresset situasjon som eksamen kan være, både for elever og lærere. I tillegg gir mange tilbakemelding om at elevene har behov for å ha eksamensoppgaven på papir. Mange eksamensoppgaver inneholder mye tekst, og elevene synes det er nyttig å kunne ha oppgavene tilgjengelig i papirversjon. Mange skoler påpeker at de vil bli nødt til å selv hente ut eksamensoppgavene og kopiere de til elevene dersom direktoratet slutter å trykke og distribuere eksamensoppgaver.

På bakgrunn av disse henvendelsene har vi revurdert beslutningen om å ikke lenger trykke eksamensoppgaver. IKT-basert eksamen skal være normalordning fra våren 2012, men vi vil fortsette å trykke og sende eksamensoppgavene til skolene, i alle fag. Ved å fortsette å trykke og sende eksamensoppgavene reduserer vi sårbarheten fordi eksamen vil kunne gjennomføres også dersom det for eksempel skulle oppstå tekniske problemer. Vi vil likevel understreke ovenfor skolene at vi forventer at de under normale omstendigheter vil levere skolens eksamensbesvarelser IKT-basert, og at papirbaserte eksamensbesvarelser skal være et unntak kun i situasjoner som krever avvik fra normal gjennomføring. Viktige

⁶ Utdanningsforbundet, KS, Skolenes landsforbund, Norske fag- og friskolers landsforbund, Norsk lektorlag, Norsk skolelederforbund og Elevorganisasjonen

argumenter for at IKT-basert eksamen skal være normalordning er at det høyner sikkerheten i gjennomføringen av sensuren, i tillegg til at det gir sensorene umiddelbar tilgang til besvarelsene, som er en betydelig effektivisering av distribusjonen av eksamensbesvarelser.

8. Økonomiske og administrative konsekvenser

Våren 2011 var direktoratets utgifter til trykking, pakking og forsendelse av eksamensoppgaver ca. 3,7 mill. kroner, jf pkt 7. Ved å fortsette å trykke og distribuere eksamen vil direktoratets utgifter til dette formålet bli videreført på samme nivå, mens det for skolene ikke vil bli økte utgifter til selv å kopiere eksamensoppgavene til elevene.

De økonomiske og administrative konsekvensene av de tiltak som skisseres i dette brevet knyttet til utvikling av eksempelsett av nye eksamensordninger, vil gjennomføres innenfor budsjetttrammen på kap. 225. Når det gjelder evaluering av eksamen er det satt av midler til dette på kap. 226.

9. Oppsummering og oppfølgende tiltak

Utdanningsdirektoratet vil i det kommende året blant annet arbeide med:

- Endring i eksamensordning i samfunnsøkonomi, fremmedspråk nivå 1 og matematikk i videregående opplæring.
- Starte forsøk med bruk av internett til eksamen, samt en evaluering som skal følge forsøket.
- Nedsette en arbeidsgruppe som skal utrede nærmere utfordringer med hjelpemiddelordningen, fusk og plagiat til sentralt gitt eksamen.
- Sammen med relevante organisasjoner sende skoleeier- og ledere et brev som tar opp skolenes rolle i russefeiringen.
- Fortsette arbeidet med å øke andelen gjennomførte IKT-baserte eksamener, men fortsette å trykke og sende skolene eksamensoppgavene på papir.

Vennlig hilsen

Siv Hilde Lindstrøm
Avdelingsdirektør

Sissel Skillinghaug
Rådgiver

Vedlegg: Rapport om evaluering av eksamen i samfunnsfag 2011